

будут обладати позитивною оцінкою. Звичайно, для кожної лінгвокультури характерні різні нюанси в розумінні цих концептів, наприклад, в разі з концептом «успіх», який ми розглянемо в іншій статті. Однак в цілому вони є позитивними цінностями.

Ітак, аналіз реалізації концептів «статус» і «індивідуальність» в англійському, російському і в'єтнамському рекламному дискурсі показує, як відбувається процес інтеграції західних культурних цінностей в російську і в'єтнамську концептосферу. При цьому спостерігаються явні відмінності в реакції російської і в'єтнамської аудиторій на концепт «індивідуальність», що обумовлено етно-культурною специфікою в'єтнамського і російського народів в сприйнятті оточуючого світу і визначенні місця людини в ньому.

Література

1. Леонтович О. Російські і американці: парадокси міжкультурного спілкування: Монографія. – Волгоград: Перемена, 2002.
2. Ільїнова Е. Ю. Лінгвокогнітивне обґрунтування характеру асиміляції і культурної експансії рекламного дискурсу // Лінгводидактичні проблеми міжкультурної комунікації: Сб. науч. ст. / Редкол.: Т. В. Максимова (отв. ред.) і др. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2003. – 43-63 с.
3. Латова Н. В. Індивідуалізм // Енциклопедія Кругосвет.
4. Цветкова М. В. Англійська міжкультурна комунікація: Учеб. посібник. – Н. Новгород: Деком, 2001. – С. 158-184.
5. Maslow A. (1943) A Theory of Human Motivation. Psychological Review 50, 370-96.
6. Phan Ngoc. Problems of culture and new approach. NXB Van hoa thong tin. Hanoi, 2005, 40-78.
7. Tran Ngoc Them. Tim Ve Ban sac Van Hoa Viet Nam (Searching for the Vietnamese cultural identity). NXB TP HCM, TP HCM, 2003.

Ніколаєва Л. Б.

ЯВИЩЕ ПОЛІСЕМІЇ У НОМІНАТИВНИХ ТЕРМІНОСИСТЕМАХ

1. Вступні зауваження. Номінація – найважливіша функція мови, яка уможливає позначення предметів, що оточують людину. Але антропоцентрична спрямованість сучасної лінгвістики змушує мовознавця звертатися перш за все до тих номінативних систем, які найтісніше пов'язані із нею (людиною) самою. Однією з таких є система термінів спорідненості (далі ТС).

Пропоновану роботу присвячено аналізу багатозначності ТС, особливостям семантичного наповнення ТС-полісемантів та їх квантитативній характеристиці.

Багатозначність властива насамперед давнім утворенням, які зазнавали впродовж кількох епох різних семантичних змін [1, с. 86]. Саме до таких утворень належать і терміни спорідненості. Вони входять до ядра лексичного складу кожної мови та є віддзеркаленням її етнокультурних традицій та особливостей. Це дає підставу припустити, що асоціації, які пов'язані з головним значенням ТС (як то: *мати* → початок життя → початок будь-чого), дають підставу для розвитку багатозначності терміна.

2. Матеріал дослідження. Матеріалом дослідження полісемії ТС стали 5 індоєвропейських мов: українська, німецька, іспанська, литовська та новогрецька.

Дослідження спирається переважно на словникові тлумачення семантики, які є специфічним системним відображенням реально існуючої мовної дійсності. Словник є фактором, який впливає на отримання даних про середню величину багатозначності [4, с. 142] та розмежування значень полісеманта. Саме тому дані цього дослідження є узагальненими описами значень ТС, отриманими шляхом поєднання інформації з декількох джерел. Так, наприклад, для опису ТС української мови було використано два тлумачні словники: «Словник української мови» в 11 томах (СУМ), «Тлумачний словник української мови» під ред. Д. Г. Гринчишина (ТСУМ). Відповідно, аналізу підлягають дві словарні статті для кожного терміну [2, с. 90]. «Словник української мови» в 11 томах пропонує п'ять ЛСВ слова *батько*.

*Батько*₁ – чоловік стосовно своїх дітей.

*Батько*₂ – (перен.) засновник будь-якого вчення, галузі науки, мистецтва.

*Батько*₃ – ввічливе звернення до козацького старшини, отамана.

*Батько*₄ – ввічливе звернення до чоловіка похилого віку.

*Батько*₅ – самець стосовно свого потомства.

«Тлумачний словник української мови» під ред. Д. Г. Гринчишина також наводить п'ять ЛСВ, але цей набір відрізняється від попереднього як порядком розташування значень слова в словниковій статті по відношенню до основного, так і набором самих ЛСВ.

*Батько*₁ – чоловік стосовно своїх дітей.

*Батько*₂ – вітчим.

*Батько*₃ – самець стосовно свого потомства.

*Батько*₄ – прародич.

*Батько*₅ – звернення до чоловіка.

Щоб зробити можливим зіставлення значень української лексики *батько* з ЛСВ відповідних ТС інших мов, необхідно звести ці тлумачення в єдину статтю: основою буде стаття ТСУМ, де можна простежити вмотивованість найближчих одне до одного значень, доповнена ЛСВ словарної статті СУМ відповідно до правил мотивації. Отримана стаття являє собою доповнений узагальнений варіант (включає 7 значень) статей двох тлумачних словників та дозволяє провести зіставлення наведеного українського багатозначного слова із полісемантами інших мов.

*Батько*₁ – чоловік стосовно своїх дітей.

*Батько*₂ – вітчим.

*Батько*₃ – самець стосовно свого потомства.

*Батько*₄ – прародич.

*Батько*₅ – (перен.) засновник будь-якого вчення, галузі науки, мистецтва.

*Батько*₆ – звернення до чоловіка.

*Батько*₇ – ввічливе звернення до козацького старшини, отамана.

3. Багатозначність термінів спорідненості. Набір ТС, що підлягає вивченню з погляду полісемії, був поділений на 2 групи: лексико-семантична група іменників, що позначають родичів чоловічої статі (ЛСГ I), та лексико-семантична група іменників, що позначають родичів жіночої статі (ЛСГ II). Кожну із цих груп було поділено на 2 підгрупи залежно від наявності у семантичному наборі ТС ознаки кровної спорідненості (ТКС) або спорідненості через шлюб (ТШС).

Певна кількість значень у кожного ТС дозволила підрахувати коефіцієнт полісемічності ЛСГ I та ЛСГ II за формулою: $Kp = V/P$, де (V) – загальна кількість ЛСВ термінів певної мови, (P) – загальна кількість ТС – полісемантів (див. табл. 1).

Таблиця 1
Коефіцієнти полісемічності термінів спорідненості

№	Мова	$Kp_{(1)}$ – коефіцієнт полісемічності ТКС чоловічого роду	$Kp_{(2)}$ – коефіцієнт полісемічності ТШС чоловічого роду	$Kp_{(3)}$ – загальний Kp іменників, що позначають чоловіка за родинними стосунками	$Kp_{(4)}$ – коефіцієнт полісемічності ТКС жіночого роду	$Kp_{(5)}$ – коефіцієнт полісемічності ТШС жіночого роду	$Kp_{(6)}$ – загальний Kp іменників, що позначають жінку за родинними стосунками
1.	Укр.	5,25	3	19,7	4,75	2,5	17,05
2.	Нім.	5,75	2,6		6,25	2,3	
3.	Ісп.	6,1	2,5		5,1	2,5	
4.	Новогр.	4	3		4,1	2,6	
5.	Литов.	5,25	2		4	–	
Разом:		26,35	13,1		24,2	9,9	

Зіставлення середніх коефіцієнтів полісемічності (Kp) іменників чоловічого та жіночого роду із інтегральною семантичною ознакою спорідненості дозволяє зробити висновок про те, що явище багатозначності більш розвинене в групі чоловічих найменувань, оскільки загальний Kp іменників, що позначають чоловіка за спорідненням, вищий (див. табл. 1, $Kp_{(6)}$), ніж у іменників, що позначають жінку за родинними стосунками (див. табл. 1, $Kp_{(3)}$).

Цей факт може послужити підтвердженням висновку М. П. Брус про те, що чоловічі назви можуть виконувати дві функції: «виражати узагальнене значення особи і позначати осіб чоловічої статі за різними ознаками, у той час як для фемінітивів функції позначення особи взагалі і позначення жінки нероздільні» [1, с. 20].

ТС групи «кровна спорідненість» виявилися більш полісемічними (див. табл. 1, $Kp_{(1)}$ та $Kp_{(4)}$), ніж ті, що позначають родичів через шлюб (див. табл. 1, $Kp_{(2)}$ та $Kp_{(5)}$), про що свідчить зіставлення чисельних даних, отриманих шляхом підрахунку кількості ЛСВ та коефіцієнтів полісемічності термінів спорідненості.

У групі термінів спорідненості через шлюб виявлені моносеманти. У цьому випадку, на відміну від термінів кровної спорідненості, не спостерігається єдності у відображенні певних категорій спорідненості мовами набору. Такий стан пояснюється різним ступенем розподілу одного відрізка екстралінгвістичної дійсності. Так, у випадку опису різних рівнів спорідненості через шлюб у нульовому поколінні в німецькій та іспанській мовах існує один полісемічний термін: *Schwager* та *cuñado* відповідно, у новогрецькій мові – два, причому обидва є полісемічними (*γυμτρος*: а) ‘чоловік дочки’, б) ‘чоловік сестри’, *φος* а) ‘брат дружини’, б) ‘брат чоловіка’), у литовській – три моносеманти (*svainis* – ‘чоловік сестри’, *dieveris* ‘брат чоловіка’, *laigōnas* ‘брат дружини’), а в українській – чотири терміни, один з яких є полісемічним, а три – моносемічними (*зять*: а) ‘чоловік дочки’, б) ‘чоловік сестри’, в) ‘чоловік сестри чоловіка’, *шуряк* – ‘брат дружини’, *дівер* – ‘брат чоловіка’, *свояк* – ‘чоловік сестри дружини’).

За Ю. Тулдавою [5, с. 135] ТС мов набору було віднесено до певних зон полісемічності.

4. Висновки.

4.1. Ядром парадигми спорідненості є терміни зі значенням ‘батько’ та ‘мати’, в яких закладене поняття про основи сімейних стосунків. У мовному матеріалі про належність цих лексичних одиниць свідчить їх розвинута багатозначність. За шкалою ступенів полісемічності ці ТС (крім новогрецьких) належать до третього, ступеня, межами якого є 10-16 значень.

4.2. ЛСВ ядерних лексем парадигми спорідненості в зіставлених мовах, належать до різних сфер вживання (сфер спорідненості, релігії, суспільних відношень, медицини, географії, геології).

4.3. Деякі лексеми набору мають ЛСВ, що притаманні певному етносу та не мають еквівалентів в інших мовах (порівн.: укр. *батько* у значенні ‘звернення до отамана, козацького старшини’; ісп. *abuelo* (основне значення – а) ‘батько батька’, б) ‘батько матері’) у значенні ‘лотерейний квиток’; укр. *невістка* у значенні

‘польова або лугова ромашка’, грец. *уиваика* (основне значення – ‘дружина’) у значенні ‘особа, яка обслуговує інших’).

4.4. Менш полісемічними є лексеми, наближені до ядра парадигми, зокрема ТС, що позначають діда та бабку, сина та дочку.

4.5. У всіх мовах набору існують ТС – полісеманти, усі значення яких пов’язані виключно із сферою спорідненості. Здебільшого це ТС, які розташовані ближче до периферії кожної із ЛСГ, які розглядаються в роботі.

4.6. У всіх мовах набору ТКС обох лексико-семантичних груп із основним значенням *двоюрідний брат* – ‘син одного із сиблінгів батьків’, *двоюрідна сестра* – ‘дочка одного із сиблінгів батьків’, *племінник* – а) ‘син брата’, б) ‘син сестри’, *племінниця* – а) ‘дочка брата’, б) ‘дочка сестри’; *онук* – а) ‘син сина’, б) ‘син дочки’, *онука* – а) ‘дочка сина’, б) ‘дочка дочки’ виявилися лексемами першого ступеня полісемічності, які мають два ЛСВ, завдяки відсутності у семантиці даних термінів ознаки напрямку спорідненості.

4.7. Матеріал дослідження яскраво демонструє зв’язок між морфологічною структурою лексеми та її багатозначністю. Складна структура слова зумовлює наявність у семантиці лексичної одиниці додаткових семантичних ознак, що обмежує можливу сферу її (лексичної одиниці) вживання. Морфологічно прості слова є більш багатозначними. Тобто, чим складніша морфологічна структура слова, тим менше ЛСВ входять до його семантичної структури.

4.8. Високий ступінь схожості семантики ТС мов, що розглядаються, можна пояснити їх історичною приналежністю до індоєвропейської групи.

4.9. Різниця у семантиці мовних одиниць, що досліджуються, пояснюється впливом особливостей культури кожного народу як носія певної мови, а також ходом історичного процесу формування мовної картини світу.

4.10. На основі проведеного аналізу можна сформулювати такі типологічні узагальнення ймовірного характеру: у певній мові а) лексеми *батько* та *мати* є полісемантами третього ступеня (мають 10-16 значень); б) лексеми, що позначають *брата*, *дядька* та *тітку* належать до другого ступеня полісемічності (5-9 значень); в) ТС *дід*, *бабка*, *сестра*, *кузен*, *кузина*, *онук* та *онука* належать до першого ступеня полісемічності (2-4 значення); г) до набору ЛСВ лексем, що позначають батька та мати, входять такі, що пов’язані із сферою релігії; д) лексема, що позначає особу чоловічої статі, пов’язану шлюбними стосунками із жінкою, може позначати дорослу особу чоловічої статі незалежно від наявності в її семантичному наборі ознаки спорідненості.

Джерела та література

1. Брус М. П. Загальні особові жіночі номінації в українській мові XVI-XVII століть: словотвір і семантика. Дис. ... канд. філ. наук: 10.02.01. – Івано-Франківськ, 2001. – 266 с.
2. Ніколаєва Л. Б. Семантика слова «батько» у деяких германських та слов’янських мовах // Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – Вип. 5. – С. 89-100.
3. Огуй О. Д. Полісемія в синхронії, діяхронії та панхронії в німецькій мові та мовах Європи. – Чернівці: Золоті литаври, 1998. – 369 с.
4. Поликарпов А. А., Крюкова О. С. О системном соотношении краткого и среднего толковых словарей русского языка // Учен. зап. Тарт. ун-та. – Тарту: ТГУ, 1989. – Вып. 872. – С. 140-157.
5. Тулдава Ю. Проблемы и методы квантитативно-системного анализа лексики. – Таллин: Валгус, 1987. – 204 с.

Новікова О. О.

ДЕТЕРМІНАНТ ЯК НОСІЙ ДОДАТКОВОЇ ПРЕДИКАЦІЇ У СТРУКТУРІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Теорія предикативності у своєму розвитку пройшла досить тривалу історію. Її актуальність зумовлена тим, що в сучасній лінгвістиці й сьогодні виникають питання, пов’язані з проблемою предикативних відношень у моно-, полі- та напівпредикативних конструкціях, які в свою чергу пов’язуються з вираженням додаткової предикації у складі висловлення. Особливої уваги вимагає напівпредикативний синтаксичний зв’язок, оскільки його базові компоненти репрезентують не тільки окремий об’єктний план, але й виступають носіями власних суб’єктних площин.

Предметом окремих досліджень останнім часом виступають конструкції з детермінантними синтаксемами в ролі додаткової предикації. До цієї проблеми зверталися В. В. Виноградов, І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, П. А. Лекант, В. П. Малащенко, Н. Ю. Шведова та інші.

Метою нашого дослідження є аналіз детермінантних конструкцій як носіїв додаткової предикації у структурі простого речення. У межах поставленої мети з’ясовуються такі **завдання**:

- встановлення причин появи додаткової предикації;
- з’ясування характеру додаткової предикації;
- виокремлення основних засобів вираження вторинної предикації у структурі речень з детермінантними конструкціями.

Кожне речення, що вживається у мовленні, має певне модально-темпоральне значення: значення реального факту, співвідносного з тим чи іншим часом, або значення певного виду нереальності. Модальні значення також пов’язані з мовленнєвим актом, хоча й не так прямо, як часові: не через «момент мовлення», а через позицію мовця. Вони несуть у собі елементи думки, що відображають позицію адресата. Саме в комплексі граматичних значень, співвіднесених з актом мовлення, що спираються на нього, В. В. Виноградов вбачає граматичну сутність речення. Цей комплекс граматичних значень, які завжди мають певне формальне вираження, він назвав *предикативністю* (до цього комплексу В. В. Виноградов, крім категорій модальності та часу, включив категорію особи) [3, с. 128].

Більшість лінгвістів визнають предикативність як загальну властивість речень (що сприймається як співвіднесеність змісту висловлення з дійсністю і реалізується через категорії модальності, темпоральності,